

توافق هسته ای ژنو از نگاه همسایه غربی، ترکیه

احمد هاشمی، کارمند پیشین وزارت امور خارجه

سیاستهای غلط و ماجراجویانه رژیم جمهوری اسلامی که از روز اول تاسیس آن بر دشمنی و تراشی و خردگریزی مبتنی بوده موجب گردیده که کشورهای منطقه با ترسیم هیولایی خطرناک از موجودی بنام ایران، به شکل راحتتری به پیگیری منافع و سیاستهای خود بویژه در بده بستان های دیپلماتیک، و مطالبه و مواجهه با غرب و امریکا بپردازند. شاید از منظر سیاست حسن همجواری، بتوان این رویکرد کشورهای همسایه را زیر سوال برد ولی در این بین آنچه غیر طبیعی می نماید سیاستهای جمهوری اسلامی است زیرا همانطور که هانس مورگنتا از خداوندگاران اندیشه سیاسی مطرح می کند «منافع ملی کشورها چراغ راهنمای سیاست خارجی آنهاست» و این سیاست خارجی فاجعه بار جمهوری اسلامی بود که باعث شد هر یک از کشورهای همسایه، از آن نمدی برای کلاه خود ببافد و در این بین اسرائیل، ترکیه و کشورهای عربی بیشترین سود را متوجه منافع استراتژیک خود نمودند. این همسایگان سیاست خارجی کلان خود را بر روی دشمنی ایران و غرب مبتنی نمودند که پس از سالها این رویکرد به سیاست خارجی ثابت و تغییرناپذیر آنان بدل شد و از همین روی، هرگاه سخن از نزدیکی ایران و غرب به میان می آید این کشورها سراسیمه و نگران می شوند. در جریان مذاکرات ژنو و نزدیکی اخیر و دیدارهای دوجانبه مقامات ایرانی و امریکایی، ترکها کمترین نگرانی را نسبت به اسرائیل و کشورهای عربی داشته و حتی دولتمردان آنکارا آشکارا از آن حمایت کرده اند. با این وجود، برخی از محافل ترک نیز نگرانی های خود را از این نزدیکی مطرح کرده اند که ذیلا و اختصارا به آنها می پردازم:

پراگماتیسم اقتصادی

ترکیه به درپیش گرفتن سیاستی واقع گرایانه، عملگرایانه و حتی فرصت طلبانه شهرت دارد و از این رو، بخش اقتصادی این کشور، بیشترین استقبال را از روند کاهش و رقیق تر شدن تحریمها داشته است. بطور مثال ظفر چاغلایان، وزیر اقتصاد این کشور با استقبال از روند تدریجی رفع تحریمها گفته: "در جبران 9 ماه زیانی که ترکیه از بابت تحریمها داشته روند تجارت با ایران سرعت خواهد گرفت." تاتر بیلدیز، وزیر انرژی و منابع طبیعی این کشور هم با موضع گیری مشابهی اعلام کرده: "نمی توانیم نسبت به تحولات ایران که یکی از سه منابع عمده گاز طبیعی جهان را داراست بی اعتنا باشیم و در صدد هستیم در آینده آن را به اروپا صادر کنیم."

با تلطیف فضای تحریمها نشست تجار ایرانی و ترک نیز قرار است در 11 دسامبر سال جاری در استانبول برگزار و موضوع تجارت مرزی نیز ازسرگرفته شود. روزنامه زمان با تیتیر «عصر "طلایی" با ایران آغاز می شود» نوشته بعد از برقراری ناعادلانه تحریمها، ترکیه از تجارت طلا و فلزات گرانبها با ایران محروم شد. روزنامه اولکه هابر با تیتیر "ایرانیان به کاپالی چارشی سرازیر شدند" نوشته که در حجم مبادلات در کاپالی چارشی (بازار اصلی استانبول) افزایش قابل توجهی دیده می شود بطوریکه صنعت توریسم ترکیه از زمان آغاز مذاکرات هسته ای، شاهد حضور مجدد و افزایش 30 درصدی گردشگران ایرانی بوده است.

یوست لگندیک، نویسنده هلندی تبار روزنامه پرتیراژ زمان در مقاله ای تحت عنوان "[ترکیه پس از توافق هسته ای ایران](#)" می نویسد: توافق پنج کشور عضو دائم شورای امنیت بعلاوه آلمان، تاثیر مثبتی بر بازار بورس ترکیه گذاشته و قیمت سوخت و بنزین در ترکیه رو به کاهش گذاشته است. نویسنده معتقد است ترکیه در بین همسایگان، بیشترین تاثیر را اعم از مثبت و منفی از تحولات مربوط به ایران می پذیرد و در صورت استمرار روند نزدیکی ایران و غرب، کسری بودجه جاری ترکیه تا میزان زیادی کاهش خواهد یافت. نویسنده معتقد است دولت کنونی ترکیه مجبور به بازنگری در سیاست سنی محوری و تمرکز بر پراگماتیسم و منافع اقتصادی خود خواهد بود.

توافق هسته ای ژنو و فراز و نشیب روابط ترکیه با ایران

احسان داغی، نویسنده روزنامه محافظه کار زمان با عنوان "[ایران تنهاتر است یا ترکیه؟](#)" می نویسد در حالیکه ایران در صدد است از انزوا خارج شود آیا ترکیه متوجه خطر انزوایی که در منطقه گریبان گیرش شده می باشد. وی توضیح می دهد که سیاستهای اشتباه ترکیه در منطقه و در قبال تحولات سوریه، مصر، عراق و ... باعث انزوای ترکیه شده است. این نویسنده به حمایت ترکیه از القاعده و گروههای افراطی سنی در شمال سوریه به قیمت برکناری بشار اسد و داشتن احساس ابرقدرت منطقه ای اردوغان اشاره می کند و معتقد است: در حالیکه ایران در حال همگرایی با جهان است ترکیه با نگاهی توهم توطئه گونه از درک شرایط و تغییرات عاجز است. چراکه اردوغان تصور می کرد بشار اسد بزودی سقوط خواهد کرد ولی نه تنها این امر محقق نشد بلکه در شمال سوریه کردها در حال ایجاد ساختاری خودمختار شبیه کردستان عراق می باشند و با سیاستهای غلط اردوغان، این کشور با سوریه، ایران، عراق، مصر و دیگر کشورهای منطقه دچار مشکل شده است و با گشایش هسته ای در ایران، ترکیه بطور فزاینده ای منزوی تر خواهد شد.

سامی کوهن نویسنده یهودی تبار ترک در ملیت – روزنامه ای منتقد به وضع موجود و مدافع بازگشت به ارزشهای سکولار – در مقاله اش با عنوان "[ایران شریک ترکیه است یا رقیب آن؟](#)" می نویسد نشست دوره ای سازمان همکاری های اقتصادی اکو در تهران فرصت خوبی بود تا داود اغلو وزیر خارجه ترکیه با همتای ایرانی اش جواد ظریف دیدار نمایی این دو بر اختلاف دیدگاه خود در زمینه سوریه اشاره کردند ولی داود اغلو حمایت قاطع خود را از مذاکرات ژنو اعلام کرد. وی ادامه می دهد ایران و ترکیه از زمان شاه نیز رقابت بی سر و صدایی داشته اند ولی این رقابت بعد از انقلاب اسلامی سال 1979 به دلیل فعالیتهای ایران در صدور اپنولوژی و انقلاب خود و پرچم داری شیعیان بعضا به رقابت آشکار و خصومت نیز کشیده شده است و بر این امر اشاره دارد که ایران رقیبی است که بعضا می تواند خطری برای ترکیه محسوب می شود.

یوسف کاپلان، نویسنده روزنامه اسلامگرای بینی شفق – روزنامه ای که مواضع نزدیکی با دولت اردوغان دارد – در مقاله ای با عنوان "[ایران-غرب و ضربه به ترکیه](#)" نگاهی به تاریخ مناقشات شیعه-سنی و صفوی-عثمانی انداخته و با ادبیات اغراق گونه و آغشته به توهم توطئه، نوشته است: اتحاد اخیر ایران و غرب، ارزشهای 500 ساله ترکها و جهان اسلام را (اشاره به دوره عثمانی) زیر و رو خواهد کرد. وی توافق هسته ای با غرب را یک موفقیت برای ایران بحساب آورده ولی بلافاصله بعد از آن، موفقیت ایران را معادل گرفتاری و منشا "سردرد" برای جهان اسلام در یک قرن آینده دانسته است. وی در این مقاله به حمایت نظامی و همه جانبه کشورهای اروپایی از دولت شیعه و نوپای صفوی برای سد کردن پیشرفتهای ارتش عثمانی به سمت مرکز و شمال اروپا اشاره دارد و با دیدگاه تنگ نظرانه سنی محورانه خود، ایران و پیدایش شیعه گری دوران صفوی را سرمنشا سقوط و نزول قدرت جهان اسلام و در راس آن امپراتوری عثمانی می داند.

ابراهیم کاراگول، دیگر نویسنده روزنامه بینی شفق با عنوان "[آیا ایران داخل گردونه و ترکیه از آن خارج خواهد شد؟](#)" می نویسد: "ترکیه از این توافق خرسند است چرا که بیش از پیش از نفت و گاز طبیعی ایران بهره مند خواهد شد." با این وجود، وی با اشاره به موقعیت استراتژیک ترکیه در دوران جنگ سرد و در خط مقدم بودن این کشور در مواجهه با شوروی سابق و پس از آن نیاز و توجه غرب به ترکیه به علت خطر ایران، نگران این مساله است که ترکیه کارکرد و جایگاه راهبردی خود را به عنوان تنها متفق مورد نیاز غرب از دست خواهد داد. وی ادامه می دهد: "اگر روند مذاکرات به پیش برود در آینده سخن از امپراتوری ایران به زبان خواهیم آورد و جایگاه و اهمیت استراتژیک ترکیه به میزان قابل توجهی توسط ایران تصاحب خواهد شد. این جهش ایران در کوتاه مدت از نظر منافع اقتصادی به سود ترکیه خواهد بود ولی جهان غرب می تواند با دور زدن ترکیه مستقیما به منابع انرژی ایران دسترسی پیدا کند و حتی فراتر از آن، غربی ها برای مقابله با قدرت فزاینده روسیه و چین می توانند با ایران وارد تعامل و همکاری شوند. نباید فراموش کرد که غرب در صدد محدود کردن، مهار و اعمال سلطه بر ترکیه افسارگسیخته می باشد چرا که قدرتیابی اخیر ترکیه، غرب و آمریکا را بطور جدی نگران کرده است."

وی از دریچه نگاه توهم توطئه ای به این معنی که قدرتهای غربی و جهانی و دستهای پیدا و پنهانی بر علیه منافع عالی ترکیه مشغول بکار هستند، معتقد است: از جمله دستاوردها و پیامدهای نزدیکی ایران با غرب، ائتلاف اسرائیل- عربستان سعودی و همچنین تسریع روند مسلح شدن کشورهای منطقه به سلاح اتمی می باشد. بطوریکه از الجزایر تا کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس، مسابقه خرید و تولید تسلیحات تشدید خواهد شد. ترکیه هم از سال 2004 گامهایی برای تبدیل به قدرت هسته ای شدن برداشته است. در پایان مقاله اش، کاراگول با اشاره کلیه آمیز به نبرد چالدران بین سلطان یاوز سلیم عثمانی و شاه اسماعیل صفوی – که وی معتقد است سلسله صفویه حدود 500 سال پیش توسط غربیان به سر کار آمد تا موی دماغ عثمانی باشد – می گوید: « *lazımdır İsmail Unutmayın, her Yavuz'a bir Şah* » فراموش نکنید "هر یاوزی را یک شاه اسماعیلی لازم است" و آلهایی که این معادله و موازنه را از صدها سال پیش برقرار کردند امروز از سازندگان این بازی و ائتلاف جدید هستند.»

در پایان اشاره به دو نکته را در خصوص مطالب فوق ضروری می دانم:

الف- **عنصر اغراق و مبالغه:** دولت اسلامگرای اردوغان توسط احزاب مخالف در این کشور، متهم به سنی گرایی (سیاست حمایت از کشورها و گروههای سنی مذهب و بویژه اخوان المسلمین) و تندروی مذهبی در مورد منازعات خاورمیانه بویژه در تحولات سوریه، عراق و مصر گردیده است و مقالات مبالغه آمیز فوق الذکر، با رویکردی انتقادی به سیاستهای اردوغان نوشته شده و در کشور ترکیه که دارای ساختاری دموکراتیک، انتخابات آزاد و احزاب مخالف می باشد؛ اظهارنظرهای اغراق گونه و نه کاملاً واقعی از این دست را می توان به وفور در جراید این کشور مشاهده کرد و نباید این تصور ایجاد شود که فضای رسانه ای ترکیه نسبت به ایران تا این حد منفی است. رجب طیب اردوغان به پشتوانه کارنامه قدرتمند اقتصادی ده ساله و آرای حدود نیمی از شهروندان ترک، به دهن کجی به میراث لائسیته آتاترک بر اساس جدایی دین از سیاست ادامه داده است. با این وجود، اتخاذ رویکرد شریعت محورانه در داخل و سنی گرایی در سیاست داخلی و تعاملات منطقه ای، خشم نیمه دیگر، یعنی بخش سکولار جامعه را برانگیخته است و نوشته های فوق بیشتر از اینکه مبنای کاملاً واقعی داشته باشد انعکاس دهنده همین خشم است.

ب- **پرهیز از دیگرستیزی:** شاید اولین موضوعی که یک سیاستمدار، روزنامه نگار، فعال سیاسی و نویسنده باید مد نظر قرار دهد، توجه به منافع ملی کشور و نگرانی از تضعیف آن است و این موضع گیری ها توسط مقامات و رسانه های ترکیه، اسرائیل، عربستان سعودی و دیگر کشورهای همسایه، نباید باعث شود، به صرف اینکه همسایگانمان در راستای پیگیری منافع ملی خود از توافق ژنو ناراضی هستند افرادی در ایران، به ادبیاتی آلوده به نژادپرستی متوسل شوند. بویژه، به این دلیل که ایران کشوری متکثر بوده و ترکها، عربها و یهودیان نیز جمعیت معتناهایی از آن را تشکیل می دهند. صرف مخالفت کشورهای همسایه با این توافق نمی تواند بهانه و دستاویزی برای سامی ستیزی، شامل یهودستیزی و عرب ستیزی و همچنین ترک ستیزی برای برخی از هموطنانمان باشد. چرا که شوربختانه شاهد هستیم اخیراً در شبکه های اجتماعی این دیگرستیزی در قالب مطالب و نوشته های تحقیر آمیز درباره مردمان و دولتمردان اسرائیل، عربستان سعودی، قطر، فرانسه، و بویژه نتانیاهو، ملک عبدالله و دیگران تقویت شده و حتی رسانه های جمعی داخلی و اپوزیسیون هم به آن دامن می زنند. بجای نفرت پراکنی بهتر آن است که دیکتاتور اعظم و ولی امر مسلمین جهان حضرت امام خامنه ای! مورد اعتراض، بازخواست و محاکمه قرار گیرد و از خدم و حشم بنفش پوشش (روحانی- ظریف)، و اعوان و انصار و مریدان درگاهش پرسیده شود که چرا با خودکامگی و دشمن تراشی، کشور را به منجلابی انداخته اند تا هرکس و ناکسی بخواهد از آب گل آلود آن منجلاب متعفن ماهی بگیرد.

لینک مقاله: <http://ahmaddhashemi.blogspot.com/2013/12/TurkeysViewOnGenevaDeal.html>

<https://shahrgon.com/%D8%AA%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82-%D9%87%D8%B3%D8%AA%D9%87%E2%80%8C%D8%A7%DB%8C-%DA%98%D9%86%D9%88-%D8%A7%D8%B2-%D9%86%DA%AF%D8%A7%D9%87-%D9%87%D9%85%D8%B3%D8%A7%DB%8C%D9%87-%D8%BA%D8%B1%D8%A8%DB%8C/>